

## Kokkuvõttev hinnang

### Sotsiaalministeeriumi valitsemisala 2017. aasta tegevuskava täitmisele

#### Tulemusvaldkond 1. Perepoliitika

*Eesmärk: Eesti rahvas on kasvav rahvas ning laste ja perede heaolu ja elukvaliteet on paranenud.*

##### 1.1. Tulemusvaldkonna lühianalüüs

Üldistatult on perepoliitika eesmärkide täitmise dünaamikas järgmised positiivsed suundumused:

- ✓ absoluutne ja suhteline vaesus 0–17-aastaste laste seas on vähenenud;
- ✓ 0–17-aastaste laste arv ühe lastekaitse spetsialisti kohta on vähenenud.

Olulisimad probleemid, millega tuleb tegelda:

- summaarse sündimuskordaja tõusmine soovitud tasemele ja loomuliku iibe positiivseks pöördumise saavutamine on endiselt eri valdkondade ühiseks väljakutseks;
- 0–2-aastaste laste formaalse lapsehoiuga hõivatuse suurendamine vajab suuremat tähelepanu;
- kuigi hõivelõhe 0–6-aastaste lastega meeste ja naiste vahel vähenes 2017. aastal 34,9 protsendipunkti, on hoolduskoormuse ebavõrdne jaotumine meeste ja naiste vahel endiselt probleemiks;
- mitteinstitutionaalsele asendushooldusele paigutatud laste osakaalu kõigist asendushooldusele paigutatud lastest tuleks oluliselt suurendada, et eesmärki saavutada.

##### 1.2. Tulemuste analüüs

- ✓ 1. jaanuaril 2017 **käivitus uus elatisabiskeem**. Vastavalt uuele riiklikule elatisabiskeemile makstakse 100 euro ulatuses toetust lapsele, kelle lahus elavalt vanemalt on kohtuotsusega välja mõistetud elatis, kuid kes ei täida maksmise kohustust. Riik tagab lapsele iga kuu 100-eurose elatisabi laekumise, mis nõutakse sisse elatisabi võlglaselt.
- ✓ Jaanuaris **avati katseprojektina lastemaja**, kus pakutakse seksuaalse väärkohtlemise kahtluse või kinnitusega lastele mitmekülgset abi. Kohapeal panustavad lapse heaolusse lastekaitsetöötaja, psühholoog, politseiametnik, kohtuarst ja teised lastega töötavad spetsialistid.
- ✓ 1. juulil 2017 **jõustus lasterikka pere toetuse täiendav tõus**. Perekond, kus kasvab kolm kuni kuus last, saab lisaks lapsetoetusele (esimese kahe lapse eest 50 eurot ja iga järgneva lapse eest 100 eurot) veel 300 eurot kuus. Kui peres on seitse või enam last, annab riik juurde 400 eurot kuus. See tähendab, et kolme lapsega pere hakkas 1. juulist 2017 saama peretoetusi kokku 500 eurot kuus ning näiteks seitsmelapseline pere saab iga kuu 1000 eurot.
- ✓ Novembris võeti Riigikogus vastu seadusemuudatused, millega **reformitakse alaealiste õigusrikkujate kohtlemist** eesmärgiga vähendada alaealiste korduvaid õigusrikkumisi. Uus süsteem paneb põhirõhu individuaalsele tööle probleemsete noortega, et nad oma tegude tagajärgedest aru saaksid ja kahju heastaksid. **Alaealiste õigusrikkumiste vähendamiseks** võttis Riigikogu vastu ka eelnõu, millega antakse kohalikele omavalitsustele õigus suunata abivajav laps saama sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust ja kinnise lasteasutuse teenust. Sellega kaotatakse vähetulemuslik alaealiste komisjonide institutsioon ning luuakse eeldused selleks, et kui õigusrikkumise toime pannud lapse teo taga on suurem abivajadus, saab ta lastekaitse süsteemist abi samaväärselt teiste abivajavate lastega.
- ✓ Detsembris võeti Riigikogus vastu **perehüvitiste seadus**, mis **muudab märkimisväärselt vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteemi**. Muudatuste peamine eesmärk on muuta vanemapuhkuste ja -hüvitiste süsteem praegusest paindlikumaks, toetada vanemate osalust tööturul ning soodustada vanemapuhkuste tasakaalustatumat jaotust ema ja isa vahel, toetades seeläbi sündide kasvu. Uuendustega pikeneb isapuhkus 30-päevaseks, muudetakse vanemahüvitise samaaegse tulu teenimine paindlikumaks ning võimaldatakse hüvitise saamise peatamist ja taasalustamist kolme aasta jooksul. Samuti loodi kolmikute ja enamaarvuliste mitmike toetus. Esimese jõustuva muudatusena on alates 1. märtsist 2018 vanemahüvitise maksmise ajal võimalik teenida töist tulu kuni pool vanemahüvitise ülempiirist (2018. aastal 1544 eurot kalendrikuus), ilma et hüvitist vähendataks.

- ✓ 1. jaanuaril 2018 jõustus sotsiaalhoolekande seaduse muudatus, millega kujundati vanemliku hoolitsuseta laste asenduskodu- ja perekonnas hooldamise teenus **asendus- ja järelhooldusteenuseks** ning anti koos rahaliste vahenditega **korraldada kohalikele omavalitsustele**. Muudatused lähtusid 2014. aastal valminud „Vanemliku hoolitsuseta laste asendushoolduse rohelises raamatus“ välja toodud strateegilistest eesmärkidest, milleks on perepõhise asendushoolduse osatähtsuse suurendamine, asendushoolduse kvaliteedi parandamine ning asendushoolduselt elluastumise tõhustamine. Eesmärkide saavutamisele aitab muu hulgas kaasa teenuse korralduse ja rahastamise viimine kohalikele tasandile, kõigil asendushooldusteenuse vormidel olevate laste võrdne kohtlemine, selge suunis perepõhise asendushoolduse eelistamiseks ning hooldusperede värbamise, hindamise ja ettevalmistamise viimine kohalikest omavalitsustest Sotsiaalkindlustusametisse, kes koondab ühetaoliselt hinnatud ja ettevalmistatud pered üleriigilisse sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse.

### 1.3. Peamised kitsaskohad

- ✓ Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri arendustööd seoses asendushoolduse muudatustega on võtnud oodatust enam aega ning valmivad 2018. aasta mai lõpuks.

## Tulemusvaldkond 2. Tööturg

*Eesmärk: tõsta tööhõive määra vanuserühmas 20–64 eluaastat 76%ni aastaks 2020*

### 2.1. Tulemusvaldkonna lühianalüüs

Üldistatult on tööturupoliitika eesmärkide täitmise dünaamikas järgmised positiivsed suundumused:

- ✓ 2017. aastal kiirenes majanduskasv, mille tulemusel jätkus tööhõive näitajate paranemine. Kolmandat aastat järjest ületas tööhõive määr aastaks 2020 seatud tööhõive määra eesmärgi (76%) ja suurenes 2017. aastal 78,5%-ni. See on kõrgem näitaja kui majandusbuumi aastatel. Veelgi kasvas inimeste aktiivsus tööturul, saavutades rekordilise taseme 78,5%. Aktiivsus ja hõive suurenesid nii meeste kui naiste hulgas, enim noorte ja vanemaealiste hulgas. 55–64-aastaste hõivemäär kasvas 67,9%-ni. Sellele aitas kaasa nii naiste pensioniea järkjärguline tõus kui ka vanemaealiste suurem valmidus pensionieas töötada.
- ✓ Töötuse määr langes 2017. aastal 5,8%-ni, mis on viimase üheksa aasta madalaim tase. Töötuse langus oli kiirem 2017. aasta teisel poolaastal. Aasta keskmisena vähenesid ka noorte töötus ja pikaajaline töötus. Noorte töötuse määr langes 12,1%-ni ning pikaajalise töötuse määr 1,9%-ni. Kokkuvõttes on juba kolmandat aastat järjest Eesti konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ eesmärkidest täidetud tööhõive määr, tööjõus osalemise määr ja pikaajalise töötuse määr. Ka noorte töötuse määr näitas 2017. aasta II poolaastal languse trendi, olles väiksem (8,6%), kui Eesti eesmärk aastaks 2020 (10%).
- ✓ Tööandjate paranenud valmisolek võtta tööle puudega inimesi on kaasa toonud puudega inimeste hõivemäära kasvu.

Olulisimad probleemid, millega tuleb tegelda:

- vähenenud töövõimega inimeste tööturule suundumise ja tööturul olijate toetamine;
- töötajate töövõime jätkusuutlikkuse toetamine.

### 2.2. Tulemuste analüüs

- ✓ 2017. aasta suvel kehtima hakanud töötingimuste muudatused **lihtsustavad alaealisel töökogemuse omandamist** ning **parandavad juurdepääsu tööturule**. Töölepingu seadusega muudeti alaealiste töötingimusi käsitlevaid sätteid viisil, mis võimaldab neid tööturul rakendada senisest paindlikumalt, tagades samal ajal alaealiste piisava kaitse töösuhtes.
- ✓ Valitsus toetas tervise- ja tööministri ettepanekuid alaealistele töökogemuse andmise toetamiseks. Riik hakkab **noorte lühiajalise töötamise soodustamiseks maksuma toetust alaealistele töökogemust pakkunud tööandjatele**. Toetust katsetati Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest juba 2017. aastal ehk esimesed tööandjad võisid juba 2017. aasta suvel palgatud kuni 16-aastaste alaealiste eest toetust taotleda 2018. aasta jaanuaris.

- ✓ Tervise- ja tööminister esitas valitsusele **ettepanekud karjääriteenuste korrastamiseks** eesmärgiga **reformida karjääriteenuste pakkumist** keskvalitsuse tasandil, tagades selle tervikliku ja süsteemse juhtimise. Selleks on plaanis ühendada SA Innove Rajaleidja keskuste ja Eesti Töötukassa karjäärinõustamise ja -info teenuste osutamine.
- ✓ Paindlikele töötamise vormidele on iseloomulikud ebatraditsioonilised tööajad ja töötamiskohad ning ebaregulaarne töötegemine. Kõik senised kohustused ja õigused traditsioonilises töösuhtes ei ole uute töövormide puhul otseselt rakendatavad. Välja on kujunenud erinevaid ning mitmetahulisi töö tegemise viise, nt töötajate jagamine, töö jagamine, töö ajutine juhtimine, juhutöö, sh 0-tunni lepingud ja töö väljakutsel, IKT-põhine mobiilne töö, internetiplatvormidel põhinev töö jne. **Uuenenud töösuhete tingimuste analüüs ja ettepanekud ning paindlike töövormidega seotud sotsiaalsete garantiide teema** olid arutlusel valitsuse majandusarengu komisjonis. Analüüsi ja ettepanekute pinnalt jätkuvad läbirääkimised huvirühmadega ning valmistatakse ette võimalikud muudatused.
- ✓ 2018. aasta jaanuaris kiitis valitsus heaks **töötervishoiu ja tööohutuse seaduse muudatused**, mis **soodustavad ohutu töökeskkonna loomist ja töötaja tervisekahjustuste ennetamist**. Töötajate tervisekontrolli korraldus muutub eesmärgipärasemaks ja töötajat kaitstakse senisest paremini vahetut mõju omavate ohutegurite korral. Juhendamise ja väljaõppe kord, samuti esmaabi andmise reeglid muutuvad ettevõtte ja töötajate vajadustest lähtuvaks. Lisaks tõusevad töötervishoiu ja tööohutuse nõuete rikkumise korral rakendatavad trahvimäärad. Samuti kaovad tööandja ebavajalikud ja halduskoormust tekitavad teavitamiskohustused.
- ✓ 2018. aastal jõustus **töövaidluse lahendamise seadus**. Uus töövaidluse lahendamise seadus loob ühtse ja nüüdisaegse reeglitiku eesmärgiga **lahendada tööalaseid erimeelsusi lihtsamalt, kiiremalt, odavamalt ning ka pooltele selgemalt**. Kui kehtiva korra kohaselt lahendatakse vaidlus töövaidluskomisjoni istungil, siis uus seadus näeb ette lisavõimalused töövaidluse lahendamiseks kirjalikus menetluses, lepitusmenetluses ja kompromissi kinnitamisega.
- ✓ 2018. aastast **tõusis töötasu alammäär 500 eurole**, lähtudes Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Tööandjate Keskliidu 26. oktoobril 2017 sõlmitud kollektiivlepingust. Töötasu alammäära tõus koostoimes tulumaksuvaba miinimumi muudatustega parandab madalapalgaliste inimeste elujärge. Alates 2018. aastast on töötasu alammäär esmakordselt terves ulatuses maksuvaba.

### 2.3. Peamised kitsaskohad

- Töötaja töövõime jätkusuutlikkuse toetamise analüüsi ja ettepanekute osana on **tööõnnetuste ja kutsehaigestumiste hüvitamise süsteemi väljatöötamine** ja selle põhimõtete arutelu võtnud oodatust enam aega.

## Tulemusvaldkond 3. Sotsiaalne kaitse

*Eesmärk: sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus*

### 3.1. Tulemusvaldkonna lühianalüüs

Üldistatult on sotsiaalse kaitse eesmärkide täitmise dünaamikas järgmised positiivsed suundumused:

- ✓ Vaesuse näitajad on vähenemas.
- ✓ Lähisuhtevägivalla juhtumitest teavitamine on paranenud: nii politseisse kui ohvriabisse, samuti naiste tugikeskustesse pöördumiste arv on kasvanud.
- ✓ Sooline palgalõhe on veidi vähenenud (2015 a. 26,9% ja 2016 a. 25,3%)

Olulisimad probleemid, millega tuleb tegeleda:

- kodust iseseisvat toimetulekut toetavate avahooldusteenuste ja ööpäevaringse institutsionaalse hooldusteenuse saajate suhtarv ei ole kasvanud (on jäänud aastate 2014 ja 2015 võrdluses samale tasemele), mistõttu ei ole lähemale jõutud eesmärgile, et avahooldusteenuse kasutajate arv ületaks institutsionaalset teenust saavate inimeste arvu.

### 3.2. Tulemuste analüüs

- ✓ Valitsus kinnitas riikliku pensioni 2017. aasta indeksi väärtuseks 1,051, mille tulemusena **suurenesid pensionid 1. aprillist keskmiselt 5,1 protsenti**. Jätkuvalt on tagatud keskmise pensioni tulumaksuvabastus, suurendades pensionide täiendavat maksuvaba tulu määra 416 euron.
- ✓ Alates 2017. aastast hakatakse **üksinda elavatele pensionäridele üks kord aastas maksuma 115 eurot toetust**. Toetust makstakse iga aasta oktoobrikuus üksi elavatele vanaduspensionäridele inimestele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne keskmine pension. 2017. aastal maksti üksikpensionäri toetust 85 267 isikule summas 9 805 800 eurot.
- ✓ Valitsus kiitis kabinetinõupidamisel heaks **pensionisüsteemi muutmise ettepanekud**, mille peamine eesmärk on **tagada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus ja solidaarsus** ka pikas perspektiivis. Muudatused ei puuduta praeguseid pensionäre ega ka juba kogutud pensioniosakuid. Pensionide solidaarsuse tagamiseks hakkavad inimesed pärast üleminekuperioodi esimesse pensionisambasse koguma töötasu suuruselt sõltuva kindlustusosa asemel töötatud aastatest sõltuvat staažiosa. Töötasu suuruselt jääb sõltuma teine pensionisammas, millega liitumine avatakse ka aastatel 1970–1982 sündinutele. Samuti on tulevikus võimalik ise valida pensionile mineku iga, saada pensioni osaliselt, lasta oma pensioni maksmine peatada ja sobival ajal seda taas jätkata.
- ✓ Valitsus leppis kokku **eripensionide reformi põhimõtetest**, millega pika üleminekuperioodi järel kaotatakse kaitseväelaste, prokuröride ning politsei- ja piirivalveametnike eripensionid. Muudatus puudutab inimesi, kes asuvad teenistusse pärast 1. jaanuari 2020. Kõik praegused kaitseväelased, prokurörid, politseinikud ja piirivalvurid saavad eripensionid seniste reeglite alusel. Muudatus oli vaja seetõttu, et praegune süsteem on riigile iga aastaga järjest koormavam. Samuti on olukord muutunud võrreldes varasemaga, kui eripensione rakendati eesmärgiga kompenseerida riigiteenistujate madalamat palka.
- ✓ 2017. aasta jaanuaris kinnitas valitsus **erihooletandete kaasajastamise investeeringute kava**, millega anti roheline tuli kümnele erihooletandeteasutuste reorganiseerimise ja veel kümnele uute kogukondlike teenusekohtade loomise projektile. Investeeringute kava järgi reorganiseeritakse üle Eesti 1111 senist teenusekohta ning luuakse 201 uut kogukondlikku teenusekohta neile, kes ei vaja ööpäevaringset hooldust. Keskendatakse lahendustele, mis võimaldavad erivajadustega inimestel ühiskonnas aktiivselt osaleda. Projektidele eraldatakse 35,8 mln eurot Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendeid, millele lisandub 4,5 mln eurot omafinantseeringuna ja 3,6 mln eurot riikliku kaasfinantseeringuna. Novembris avanes **erihooletandete reorganiseerimise teine taotlusvoor**, kuhu sai esitada taotlusi projektidele, millega luuakse psüühika- või intellektihäirega inimestele paremad elamis-, õppimis- ja töötamistingimused. Taotlusvoorus toetatakse senisest enam uute, kogukonna algatusel loodud paindlike teenuste pakkumist. Uuenduskuuri läbivad nii Viljandi Haigla erihooletandeteenuste taristu kui ka kohtumääruse alusel osutatav teenus.
- ✓ Sotsiaalhoolekandete seadusega kehtestatakse alates 1. aprillist 2018 **sotsiaaltoetus inimestele, kes saadeti Eestist sunniviisiliselt tuumakatastroofi piirkonda katastroofi tagajärgi likvideerima**. Toetuse suurus on 230 eurot ja seda makstakse üks kord kalendriaastas.
- ✓ **Hoolduskoormuse vähendamise esmaste abinõudena** rahastatakse aastatel 2018–2021 päeva- ja nädalahoiuteenuste pakkumist erihooletandete klientidele; dementsuse diagnoosiga eakatele mõeldud teenuste kvaliteedi parandamist ja pakkumise laiendamist; esmatasandi hoolduse koordineerimissüsteemi katsetamist ja vajaliku kompetentsi arendamist. Lisaks toetas valitsus **tasustatud hoolduspuhkuse kehtestamist täisealise sügava puudega inimese töötavale pereliikmele**. Hoolduskoormuse rakkerühma töö tulemusena arutas valitsus detsembris poliitikasuunised Eesti pikaajalise hoolduse süsteemi tõhustamiseks ja pereliikmete hoolduskoormuse vähendamiseks.

- ✓ 2018. aastast on raske või sügava intellektihäirega täiskasvanutel võimalus saada **igapäevaelu toetamise teenust** ühes kuus kuni 21 ööpäeva. Teenus aitab vähendada lähedaste hoolduskoormust ning annab intellektihäirega täisealisele võimaluse elada oma kodus.
- ✓ 2018. aastast saavad lisaks sügava puudega laste vanematele ja puuduva töövõimega inimestele **õiguse õppelaenu riigipoolsele kustutamisele ka raske puudega laste vanemad** ning õppelaenu kustutamise menetlus muutub senisest lihtsamaks ja kiiremaks.
- ✓ **Toimetulekutoetuse reegleid muudeti eesmärgiga suurendada toimetulekutoetuse saajate motivatsiooni tööturul osaleda.** Täisealiste isikute puhul, kes on kahe järjestikuse kuu jooksul saanud toimetulekutoetust ilma töist tulu saamata, ei arvata töise sissetuleku saamisele vahetult järgnevatel kuudel toimetulekutoetuse arvestamisel sissetulekute hulka kahel kuul 100% töisest sissetulekust ja sellele järgneval neljal kuul 50% töisest sissetulekust. Seeläbi suureneb tööle mineva toimetulekutoetuse saaja kogusissetulek. Ka ei loeta toimetulekutoetuse arvestamisel perekonna sissetulekute hulka kooliõpilaste teenitud töist sissetulekut. Lisaks tuuakse toimetulekutoetuse skeemi sisse täiendavad paindlikkuse võimalused, nt suurendatakse kohalike omavalitsuste kaalutusõigust osas, millised tulud võib toetuse arvestamisel sissetulekute hulka arvamata jätta. Alates 2018. aastast **suureneb toimetulekupiir 140 euroni kuus ning alla 18-aastaste laste tarbimiskaal 1,2ni** ning lapsetoetused arvatakse toimetulekutoetuse arvestamisel täies ulatuses sissetulekute hulka.
- ✓ Valitsus kiitis 2018. aasta veebruaris heaks **soolise palgalõhe vähendamise ettepanekud avalikus sektoris.** Ettepanekutega antakse Tööinspeksioonile volitused teha soolise palgalõhe järelevalvet avaliku sektori tööandja, sealhulgas riigi osalusega äriühingu tööandja üle. Eesmärk on tagada, et riigiasutused järgivad soolise võrdõiguslikkuse seaduses ette nähtud naistele ja meestele võrdse tasu maksmise põhimõtet, näidates samal ajal eeskujuteistele asutustele ja organisatsioonidele. Järelevalve lihtsustamiseks luuakse registripõhine tehnoloogiline lahendus soolise palgalõhe analüüsimiseks. Samuti soovitatakse muuta avaliku sektori tööandjale kohustuslikuks kuvada asutuse kodulehel soo ja tööperede järgi töötasustamise andmeid. Ettepanekutega tehti riigihalduse ministrile ülesandeks korraldada uuring, mis hindaks, kas lapsehoolduspuhkusest naasnud töötajate töötasu on õiglane ja võrdne sama vastutustasandi ja töö keerukusega töötajate töötasuga. Sotsiaalministeerium soovib teha põhjaliku soolise palgalõhe uuringu, et selgitada välja palgalõhe üksikasjalikud põhjused avalikus sektoris.
- ✓ 6.05.2017 jõustusid Võrdse kohtlemise seaduse muudatus ja Euroopa Liidu kodaniku seaduse muudatus, millega määrati soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik tegutsema Euroopa Liidu liikmesriikide koostöö kontaktpunktina Euroopa Liidu ja Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi kodanikest töötajate ning nende pereliikmete vaba liikumise õiguse teostamise toetamiseks.
- ✓ Jätkus Võrdse kohtlemise seaduse eelnõu väljatöötamine puuetega inimeste konventsiooni (PIKi) rakendamise edendamise, kaitse ja seire ülesannete täitmiseks nn seireraamistiku loomine ning kohaldamisala laiendamiseks. Eelnõuga soovitakse täita Eesti poolt 2012 aastal ratifitseeritud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni artiklit 33 lõiget 2, mis näeb ette konventsiooni sõltumatu nn seireraamistiku. Teiseks viia võrdse kohtlemise seadus kooskõlla põhiseadusega võrdsustades kohaldamisala sellisel, et see oleks kõikide seaduses nimetatud tunnuste järgi ühetaoline. Hetkel on seaduse kohaldamisala erisusest tulenevalt diskrimineerimise keeld teatud gruppide puhul kaugeleulatavam kui teistele. Võrdse kohtlemise seaduse muutmisega võrdsustatakse erinevate tunnuste alusel õiguskaitsele ligipääs ja abi. Valmisid eelnõu ja seletuskiri, mis läbisid esimese EIS-i kooskõlastusringi.
- ✓ Detsembris algas ühes valitud piirkonnas (Pärnu) pilootprojekt perevägivalda ohvritele teenuste mõjusamaks ja ohvrikesksemaks muutmiseks, arvestades senisest enam ohvrite kaitse ja abivajadusi. Lisaks tegelemaks vägivallatsejatega nii tema enda kui kannatanute huvides. Projekti eesmärgiks on kaardistada erinevate osapoolte (KOV, politsei, prokuratuur,

varjupaigad, ohvriabi jne) koostöö jm kitsaskohad, katsetada erinevaid lahendusviise ning leppida kokku parim praktika. Pilootprojekti järgselt kirjeldatakse suunised tegevuseks, tuuakse välja vajalikud ressursid ja koostatakse põhjendatud juhised.

### 3.3. Peamised kitsaskohad

- Valitsusele on esitatud **soodustingimustel vanaduspensionide seaduse ja väljateenitud aastate pensionide seaduse muudatustepepanekud**. Muudatustega nähakse ette need pensionid tulevikus kaotada.
- Sooline palgalõhe Eestis on jätkuvalt EL kõrgeim.

## Tulemusvaldkond 4. Tervis

*Eesmärk: Eesti inimeste tervena elatud eluiga on kasvanud*

### 4.1. Tulemusvaldkonna lühianalüüs

Üldistatult on tervisepoliitika eesmärkide täitmise dünaamikas järgmised positiivsed suundumused:

- ✓ Laste tervisekäitumisega seotud näitajad (alkoholi ja tubaka tarbimine), sh laste tervise enesehinnang, on veidi paranenud.
- ✓ Vigastussuremuse näitaja on vähenenud ning 2015. aastal püstitatud eesmärk on saavutatud.
- ✓ Uute HIVi nakkusjuhtude arv vähenes (2015. aastal 270 ja 2016. aastal 229 ning 2017. aastal 219 nakatunut).

Olulisimad probleemid, millega tuleb tegelda:

- eeldatava ja tervena elatud eluea kasvu taastamine;
- uute HIVi nakkusjuhtude arv küll vähenes, kuid Euroopa Liidus oleme endiselt kõrge näitajaga riik, samuti on probleemiks hiline ravile pöördumine ja ravisoostumus;
- narkomaaniaravi ebapiisavus, rehabilitatsiooni- ja kahjude vähendamise teenuse kättesaadavus;
- alkoholi liigtarbimine, narkomaania ja suitsetamise jätkuvalt kõrge tase;
- laste ja noorte psüühika- ja käitumishäirete uute haigusjuhtude arv pole viimastel aastatel muutunud, püsites stabiilsel tasemel;
- suitsiidide suremuskordaja peaks soovitud sihttaseme saavutamiseks langema järjepidevalt ning senisest kiiremas tempos;
- ülekaalulisuse ja rasvumise suurenemine (algavad juba lapseast);
- vigastuste osas on probleemiks enesetapud ja kukkumised, mille suremus ei ole oluliselt vähenenud.

### 4.2. Tulemuste analüüs

- ✓ **Arstiabi parema kättesaadavuse ja tervishoiusüsteemi jätkusuutlikkuse tagamiseks laiendatakse** etapi viisi **haigekassa tulubaasi** ning tervishoiu rahastamise killustatuse vähendamiseks viiakse riigieelarve tervisekulud üle haigekassa eelarvesse. Lisaraha annab võimaluse **lühendada ravijärjekordi, parandada tervishoiuteenuste kättesaadavust, ravi järjepidevust ja kvaliteeti**. Riigikogus detsembris vastu võetud seadus näeb ette täiendava riigieelarve eraldise haigekassa eelarvesse, mida arvestatakse mittetöötavate vanaduspensionäride pensionitelt. Eraldis kasvab järk-järgult ja vastavalt õigusruumile jõuab see 2022. aastaks 13 protsendini mittetöötava pensionäri pensionilt. Aastaks 2020 antakse riigieelarvest haigekassale üle näiteks hambaravi toetus, kiirabi osutamine, viljatusravi kulude hüvitamine, perearstide asendustasude rahastamine, HIVi ravimid, immuunpreparaadid, tuberkuloosiravimid ja ravikindlustamata isikute vältimatu abi kulud ja muud kulud. Samuti on kooskõlastamisel haigekassa nõukogu ülesannete ülevaatamine ja toimivuse parandamiseks koosseisu vähendamine.
- ✓ **Suurenenud ravivajadusega inimestele hüvitatakse ravimitele tehtud kulutused varasemast suuremas määras**. Riigikogus detsembris vastu võetud seaduse kohaselt hakkab haigekassa alates 1. jaanuarist 2018 hüvitama soodusravimite kuludelt vahemikus

100–300 eurot 50% ning 300 eurot ületavast osast hüvitatakse 90%. Hüvitist hakatakse arvutama automaatselt apteegis ravimiresepti realiseerimisel retseptikeskuse kaudu ja isik ise tagantjärele enam hüvitist taotlema ei pea. Eestis on praegu ligi 110 000 inimest, kes kulutavad soodustustele vaatamata retseptiravimitele igal aastal üle 100 euro, neist 15 000 üle 300 euro. Uus kord vähendab tulevast aastast märgatavalt nende ravimikulutusi ning üle 300 euro kulutavaid inimesi enam peaaegu ei ole. Kompenseerimissüsteemi lihtsustamise ja omaosaluskoormuse ühtlustamise eesmärgil kehtestatakse ühtne retsepti omaosaluse alusmäär – praegu kehtiva 1,27 euro ja 3,19 euro asemel 2,5 eurot. Samuti antakse alates 2018. aastast soodusravimite loeteluga seotud korralduslikud ülesanded Sotsiaalministeeriumilt üle haigekassale ning alates 2019. aastast ka ravimihangetega seotud korralduslikud ülesanded.

- ✓ **Alkoholitarbimise vähendamiseks** lepiti kokku **senisest karmimates alkoholi reklaami- ja müügipiirangutes**. Riigikogus detsembris vastu võetud seadusemuudatused toovad kaasa senisest rangemad piirangud alkoholireklaamile ja alkoholi eksponeerimisele avalikus ruumis ning loovad seadusliku aluse kontrollistudele alaealistele alkoholi müümise tõkestamiseks ning salakaubandusega võitlemiseks. Uue seaduse kohaselt võib alkoholireklaam sisaldada üksnes neutraalset tooteinfot, alkoholi välireklaam keelustatakse ning kellaajalist piirangut raadios ja televisioonis pikendatakse kella 21-lt 22-ni. Keelatakse ka alkoholireklaam sotsiaalmeedias. Alkohoolsete jookide müümisel karmistuvad nõuded jookide eksponeerimisele ning ostja vanuse tuvastamisele. Et tagada alaealisele kehtestatud alkoholimüügi keelunõude senisest parem täitmine ja illegaalse alkoholimüügiga võitluse tõhustamine, täiendatakse seadust kontrollitehingu õigusega.
- ✓ Tervise- ja tööminister kinnitas **uue immuniseerimiskava**, millega **rahastatakse inimese papilloomiviiruse (HPV) vastast vaktsineerimist**. Tütarlapsi hakatakse vaktsineerima HPV vastu, samuti võetakse kasutusele kuue haigustekitaja (difteeria, teetanus, läkaköha, lastehalvatustõbi, b-tüübi hemofiilusnakkus ja B-viirushepatiit) vastu kaitset pakkuv väikelaste liitvaktsiin. Tütarlaste HPV-vastane vaktsineerimine on väga oluline, kuna Eestis on emakakaevavähi esmashaigestumus ja suremus üks Euroopa suuremaid. Uus kava jõustus 2018. aastal.
- ✓ Valitsus kinnitas **HIVi ja AIDSi riikliku tegevuskava 2017–2025**. Tegevuskavaga soovitakse HIVi ja AIDSi ennetuse, ravi ja seire alased tegevused kokku leppida, et saavutada uute nakkusjuhtude arvu vähenemine ja nakatunute parem elukvaliteet.
- ✓ 1. juulist 2017 **hüvitati täiskasvanutele pool kokkulepitud hambaraviteenuste raviarvest**, kuni 30 eurot aastas. Alates 2018. aastast hüvitatakse vastavalt kuni 40 eurot aastas. Suureneb töövõimetuspensionäride, vanaduspensionäride ja üle 63-aastaste ravikindlustatud isikute ning rasedate, alla üheaastaste laste emade ja suurenenud ravivajadusega inimeste hambaravihüvitis, praegu hüvitab riik neile hambaravi eest vastavalt 19,18 ja 28,77 eurot. Mõlema sihtrühma puhul maksab haigekassa kinni 85% hambaravi esmavajalike teenuste raviarvest ja aastas kokku maksimaalselt 85 eurot. Eakatel jääb alles ka hambaproteesihüvitis 255,65 eurot kolme aasta peale. Rahalistel põhjustel jääb hambaravi saamata keskmiselt 7,6%-l Eesti inimestest, kusjuures lõhe suurima ja väikseima sissetulekuga inimeste vahel on märkimisväärne – kõrgepalgalistest jääb hambaravita 1,8%, vaesemast elanikkonnast suisa 15,1%.
- ✓ Jätkus **rahvatervise seaduse eelnõu väljatöötamine**, lähtudes põhimõttest „tervis igas poliitikas“. Eelnõuga soovitakse pöörata suuremat tähelepanu tervisedendamisele ning keskkonnatervise küsimustega seonduvale nõustamisele ja tegevuse juhendamisele, kirjeldada terviklikult rahvatervise sektori asutuste ja tasandite ülesandeid ning optimeerida ja täpsustada tervisekaitse volitusnorme ja mõisteid. Seoses riigi- ja haldusreformiga korraldati täiendavad arutelud Rahandusministeeriumiga, et määrata kindlaks maavalitsuse ja kohaliku omavalitsuse ülesanded ja rahastamine. Valmisid eelnõu ja seletuskiri, samuti rakendusaktide kavandid.

- ✓ Veebruaris esitati kooskõlastamisele **tervishoiuteenuse osutaja vastutuskindlustuse loomise väljatöötamiskavatsus**, millega luuakse kohtuväline süsteem patsiendile kahju hüvitamiseks ravi saamisega kaasnenud tüsistuste puhul. Sellega motiveeritakse tervishoiuteenuse osutajaid süsteemselt juhtumeid analüüsima, et viia nende arv miinimumini.
- ✓ Ravimite õigesti kasutamise hõlbustamiseks on Eestis turustatavate **käsimüügiravimite pakendite infolehtede tõlked** nüüd ravimiregistris **kättesaadavad ka vene ja inglise keeles**. Alates 1. maist on ravimiregistrisse kantud kõigi 388 käsimüügiravimi infolehtede tõlked. Lisaks kõigi Eestis turustatavate käsimüügiravimite pakendi infolehtede tõlkimisele vene ja inglise keelde tõlgiti ära ka enim kasutatud retseptiravimite infolehed.
- ✓ Oktoobris **jõustus uus joogivee kvaliteedinõuete regulatsioon**, millega võeti üle komisjoni direktiiv 2015/1787, millega muudeti ELi joogivee direktiivi 98/83/EÜ II ja III lisa (mis käsitlevad joogivee kontrolli ja analüüsimeetodeid). Muudatusega antakse joogivee käitlejatele õigus teha riskianalüüsile toetudes muudatusi joogiveele esitatud näitajate ning proovivõtuseduste osas. See tähendab, et toetudes riskianalüüsile on võimalik vähendada teatud juhtudel konkreetseid näitajaid (looduslikke ja inimtekkelisi), mida on vaja joogivees määrata. Seda juhul, kui on ebatõenäoline, et veevärkides saaks näitaja esineda tasemete juures, mis võiks ületada joogiveele kehtestatud piirsisaldusi. Muudatus aitab joogivee riske elanikkonnale paremini hinnata ja ohjata, samuti joogivee käitleja kulusid optimeerida.

#### 4.3. Peamised kitsaskohad

- Tervise- ja tööminister allkirjastas uue tervisekeskuste kaasajastamise määruse 2018. aasta märtsis. Teine taotlusvoor avati 2018. aasta aprillis esimese taotlusvooru tulemusena katmata jäänud piirkondlikele tõmbekeskustele esmatasandi tervisekeskuse rajamiseks ja maakondliku tervisekeskuse loomiseks Viljandis. Uue määrusega on võimalus esimese taotlusvooru tulemusena vastavaks tunnistatud 55 esmatasandi tervisekeskuse projektil taotleda toetuse summa suurendamist kuni 10% taotletud toetuses summast ja/või perearsti nimistu lisandumisel väljaspool Tallinna linna esmatasandi tervisekeskuse projekti.